

КАНЦЭПТ «ЗЯМЛЯ» Ў ФРАЗЕАЛАГІЧНАЙ КАРЦІНЕ СВЕТУ БЕЛАРУСАЎ

У артыкуле на матэрыяле фразеалагічных адзінак (ФА) апісваецца фрагмент беларускай моўнай карціны свету, звязаны з уяўленнімі беларусаў пра зямлю, які не быў аб'ектам увагі лінгвістаў. Мэта яго – лінгвакультуралагічны аналіз ФА, паводле якога на аснове вобразнай асновы, унутранай формы і кампанентаў ФА выяўляецца фон «акультуранага» ўсведамлення свету чалавекам, вызначаецца матываванасць культурна значных сэнсаў у семантыцы ФА, а таксама тая роля, якую яны здольны выконваць як знакі «мовы» культуры [1, с. 12]. Для выканання пазначанай мэты метадам суцэльнай выбаркі і дэфініцыйнага аналізу было вылучана з лексікаграфічнай крыніцы больш за 60 ФА літаратурнай мовы з кампанентам *зямля* і яго варыянтамі-сінонімамі *глеба*, *грунт*, *пясок*, *пясочак* [2].

Сярод усіх ФА, розных паводле семантыкі, структуры, вобразаў, вытокаў, акултурных сэнсаў, выдзяляюцца тыя, у якіх найбольш шырока прадстаўлена ўяўленне пра зямлю як апору, аснову жыцця і ўпэўненасць як псіхалагічны стан чалавека. Гэта асабліва выразна адлюстравана ў празрыстых паводле сваёй матывацыі і супрацьлеглых паводле дзеясловаў-кампанентаў і значэння ФА *адчуваць глебу / грунт пад нагамі* і *губляць грунт пад нагамі / сабой*. Вобраз зямлі як апоры, цвёрдага грунту пад нагамі, але крыху ў другім ракурсе скарыстаны ў ФА *зямля / глеба выплывае / уцякае з-пад ног; зямля паплыла з-пад ног; грунт / глеба хістаецца / захістаўся; грунт / глеба хістаецца / захістаўся пад нагамі*, якія паслужылі вербальным сродкам выражэння такіх абстрактных паняццяў, як няўпэўненасць, нетрываласць становішча праз перадачу незвычайных рухаў зямлі – хістанне, уцяканне ці адплыванне (часцей пад нагамі, якія сімвалізуюць апору чалавека пры яго вертыкальным становішчы). А яшчэ падобны вобраз зямлі скарыстаны ў ФА для перадачы таго ж паняцця няўпэўненасці, але ўжо

праз уздзеянне на зямлю чалавека: *выбіваць глебу / грунт з-пад ног*. Як відаць, зямля – гэта не толькі «паверхня, плоскасць, на якой мы стаім, па якой рухаемся», а гэта аснова, апора жыцця. І калі зямля выплывае, хістаецца, то траціцца ўпэўненасць у сабе, а калі яе адзін чалавек выбівае з-пад ног другога, то мэта такога дзеяння – пазбавіць апоры, жыццёвай асновы, псіхалагічнай раўнавагі, што і выяўляе адмоўную ацэнку, шкоднасць такога дзеяння.

Цікава, што матыў зямлі-апоры, дакладней, іншы вобраз – адрый ад зямлі, скарыстаны для вербалізацыі некалькіх паняццяў праз ФА *зямлі не чуць пад сабой*, дзе звяртае ўвагу, па-першае, метафарычны спосаб мыслення чалавека, па-другое, абраны сродак абазначэння руху чалавека, фізічнага і псіхалагічнага стану, у прыватнасці, моцнай радасці. Вобраз ФА імпліцытна ўтрымлівае культурную інфармацыю аб уяўленнях нашых продкаў пра жыццё на зямлі як часовае, з выпрабаваннямі, мукамі, а таму «ўсведамленне і асэнсаванне чалавекам эмоцыі радасці... узнёскасці выражаецца шляхам узвышэння чалавека над зямлёй» [3, с. 197]. Эмоцыя радасці, паводле ўяўленняў беларусаў, не дазваляе выяўляць адчуванне зямлі і нават ног пад сабою (параўн.: *не чуць ног пад сабою* 'моцна хвалявацца, радавацца, быць у захапленні, у добрым настроі') як тых частак цела чалавека, якія выконваюць функцыю апоры і звычайна, «увасабляючы сімваліку цялеснага ніза, выступаюць вобразам нізкіх, матэрыяльных, зямных з'яў» [4, с. 125].

Адметнае разуменне чалавекам небяспекі чалавеку выяўляецца праз вобраз зямлі ў агні: *зямля гарыць / гарэла пад нагамі*, дзе агонь праз найменне яго дзеяння выступае грознай стыхіяй.

Зямля як аснова жыцця чалавека, як галоўнае ва ўладкаванні свету чалавека асабліва выразна выяўляецца ў кніжных ФА *луп зямлі* 'самы важны, самы галоўны; лепшы

за ўсіх' і *соль зямлі* 'лепшыя прадстаўнікі на-рода, цвет якога-н. асяроддзя', апошня з якіх абавязана выразу з Евангелля, дзе цытуюцца словы Ісуса вучням: «Вы – соль зямлі» [5, с. 657].

У ФА *ад зямлі адарвацца і неба не дастаць* 'прагадаць у жыцці, адышоўшы ад свайго, прывычнага і не прымкнуўшы да іншага, не-прывычнага, чужога, але жаданага' выразна праяўляецца, з аднаго боку, старажытны архетып «свой – чужы», з другога – «верх – ніз» праз супастаўленне зямлі і неба. Дарэчы, гэтае супастаўленне скарыстана і ў ФА *вісець паміж небам і зямлёй; між небам і зямлёй* для абазначэння абстрактных паняццяў і выразнай негатыўнай ацэнкі такога стану чалавека ці чагосьці няпэўнага ў яго жыцці. Адмоўная ацэнка псіхалагічнага адчування чалавека вызначаецца праз становішча чалавека паміж небам і зямлёй, дзе матыў зямлі выступае як адсутнасць апоры, як усведамленне абстрактных паняццяў хісткасці, няпэўнасці існавання чалавека, адсутнасці роднага дому, пастаяннага месца пражывання. З другога боку, названыя ФА падкрэсліваюць, наколькі важна для беларусаў трымацца сваёй зямлі як месца нараджэння, пастаяннага жыхарства, наяўнасці дому, цвёрдасці перакананняў – усяго, што складае для яго паняцце Радзімы. Дадзеная фразеалагічная рэпрэзентацыя канцэпту *зямля* падмацоўвае выказванне, што «нашым продкам была ўласціва дастаткова моцная прывязанасць да сваёй зямлі, родных мясцін, да лакалізацыі месца пражывання» [6, с. 92]. Відавочна, такія адносіны чалавека да зямлі, да родных месцаў спрыялі фразеалагізацыі выразу з Бібліі *абяцаная зямля* і асабліва ўтварэнню ФА *зямны рай*, якія выразна выяўляюць адносіны да зямлі беларуса, які параўноўвае яе да абетаванай зямлі, да неба як месца раю.

Супастаўленне неба і зямлі як верху і нізу выкарыстоўваецца ў беларускай фразеалогіі для абазначэння поўнай процілегласці двух паняццяў, з'яў (<як / што> *неба і зямля*) ці інтэнсіўнасці, ступені яе праяўлення (*як неба ад зямлі*). Дарэчы, паняцце зямлі як нізу захавана ў ФА *праваліцца скрозь зямлю і хоць скрозь зямлю праваліся*, якія ўзыходзяць да старажытных уяўленняў пра зямлю як пекла, тое месца пад зямлёй, дзе знаходзяцца грэшнікі пасля смерці, а іх душы падвяргаюцца страшным мучэнням. Асабліваць гэтай сувязі заключаецца ў тым, што для беларусаў ступень інтэнсіўнасці праяўлення эмоцыі сорама прыраўноўваецца да ўсведамлення пра грэх, пра знаходжанне пад зямлёй разам з грэшнікамі, ці асэнсаванне сорама як адной

з найбольш важных эмоцый праз уяўленне адчування за зроблены грэх.

І яшчэ адна ФА выяўляе скрытую сувязь з уяўленнем чалавека пра зямлю як ніз, месца грэшнікаў, калі, паводле першаснага правобразу, эмацыійны стан ацэньваецца як негатыўны: *хадзіць як пад зямлёй* 'моцна ўсхваляваны, у стане разгубленасці, распачы, адчаю'.

З адным са старажытных звычайў звязана сваім паходжаннем і выклікавая ФА *калом зямля*, якая ўжываецца ў адносінах да нябожчыка як выказванне дрэннай памяці пра яго ці праклён подламу, шкоднаму чалавеку, як пажаданне хутчэйшай смерці яму. Негатыў тлумачыцца захаваннем інфармацыі пра былы звычай забіваць кол у магілу ведзьмара, калдуна (параўн.: *забіваць асінавы кол у магілу*), каб ён не мог выходзіць з яе па начах і шкодзіць людзям пасля сваёй смерці. Пры гэтым выбар падае менавіта на асінавы кол, што звязана з народным павер'ем аб дрэве, на якім павесіўся Іуда, што здзейсніў подлы ўчынак: за трыццаць срэбранікаў прадаў Хрыста.

Адным з цікавых матываў ФА беларускай мовы з кампанентам зямля выступае матыў дарогі як «адзін з самых пашыраных у беларускіх ФА з агульным значэннем 'памерці'» [7, с. 191] і дапоўнены матывамі зямлі і смерці. Так, напрыклад, у ФА *пайсці / сысці ў магілу / зямлю* ўяўленне аб смерці перадаецца праз дарогу, перамяшчэнне (выразнікамі выступаюць дзеясловы руху) з паверхні зямлі назад у зямлю, і такім чынам захоўваецца і перадаецца глыбіня фальклорнай «памяці» пра дарогу, якая «ў беларускай міфалагічнай традыцыі ўвасабляе сувязь з іншасветам і светам памерлых» [8, с. 133]. Праз сувязь з іншасветам захоўваецца ўяўленне пра дарогу пакойніка да магілы ці зямлі, з якой чалавек звязвае не толькі рытуал пахавання, але і як зямельку-маці, якая ўсё дае чалавеку пры яго жыцці на зямлі і забірае яго пасля смерці. Адзначым у сувязі з гэтым ФА *аддаць зямлі* 'пахавальнік', якая па-іншаму, але дакладна перадае неразрывную сувязь чалавека з зямлёй не толькі пры жыцці, але і пасля смерці, калі матэрыяльную сутнасць – цела пакойніка «аддаюць» зямлі.

Выразна выяўляецца любоў, пашана чалавека да зямлі ў ФА *парыць зямлю / зямельку; парыць у зямлі / зямельцы косці; ляжаць у <сырой> зямлі / зямельцы / пяску*, дзе сродкам выражэння гэтага служыць вобраз, асацыятыўна звязаны з задавальненнем праз наяўнасць кампанента-дзеяслова *парыць* ці ўказанне дзеяння-позы *ляжаць*, а таксама праз памяншальна-ласкальную форму вары-

янтнага кампанента зямелька. Узгадваюцца словы «*Узброй надзеямі нам грудзі, / Бо мы твае, зямелька, людзі!*» Я. Коласа ў паэме «Новая зямля», прыказкі *Родная зямелька як зморанаму пасцелька; Пакуль жывеш – усяго трэба, а як памрэш – чатыры дошкі і зямлі трошкі*.

Ведаючы вытокі такой злучанасці беларусаў з зямлёй, асабліва пасля смерці, пашаны да яе, зразумелым і пры гэтым адметным і выключна дасціпным выступае спосаб выражэння адносін беларусаў да яе з дапамогай вобраза «шлюбу» пакойніка з зямлёй у ФА: *ажаніцца з <сырою> зямлёй 'памерці, загінуць'*. Матывы смерці і зямлі скарыстоўваюцца і для вобразнага прадстаўлення негатыўнага ўздзеяння аднаго чалавека на другога, ці калі хтосьці «спрыяе» заканчэнню жыцця другому: *гнаць / заганяць / уганяць у магілу / труну / зямлю 'даводзіць да смерці'*.

Зусім іншы матыв, адметны вобраз і моўнае выражэнне разумення смерці перадае ФА *спаць у сырой зямлі*, дзе асноўнае ўяўленне пра канец зямнога жыцця чалавека асацыіруецца з нерухомасцю, сном як «своеасаблівай разнавіднасцю формы смерці» – *спаць* [9, с. 136]. Праўда, даецца і характарызуецца адметнае месца, дзе хаваюць чалавека, які спіць-памёр, – *сырая зямля*. Да месца тут узгадаць выклікавую ФА *зямля пухам*, якая ўжываецца ў адносінах да нябожчыка як выказванне добрай памяці пра яго і ў якой па-іншаму, але выяўляецца асацыяцыя смерці і сну праз успрыманне сувязі зямлі з пуховай пасцеллю. Такая намінацыя заканчэння жыцця (*спаць*) і ўспрымання зямлі (*пухам*) захоўвае семантычную двухпланавасць, вобразнасць, эстэтычнасць успрымання і выяўляе мудрыя і спакойныя адносіны беларусаў да смерці, яе надыходу як непазбежнага канца клопатнага і кароткага жыцця чалавека на зямлі (параўн.: *Хто не нараджаецца, той не памірае; Смерць не ручайка – не пераскочыш; Людзі мруць, нам дарогу труць; Дзвюм смярцам не бываць, а адной не мінаваць; Ад смерці не адкупішся; Ад старасці ды ад смерці няма лекаў на свеце* і інш.).

Дарэчы, і глыбокую старасць, перадсмяротны час быцця на зямлі беларус характарызуе са спакоем, без негатыву і нават, наадварот, з усмешкай, іроніяй, скарыстоўваючы вобраз паху зямлі (*зямлёй пахнуць*), метанімічны вобраз кірунку абутку чалавека да пяску ў рыфмаваных радках *насок паглядае / пазірае ў пясок* ці праз метафарычны вобраз рассыпання пяску (*пясок сыплецца*). Узгадаем тут і яшчэ адзін «пахавы» вобраз беларуса пра зямлю, які скарыстаны ў ФА *нюхаць зям-*

лю 'падаць плазам, прыціснуўшыся да зямлі', якая, як правіла, выкарыстоўваецца з іранічным адценнем.

Адметны вобраз скарыстаны ў ФА з іншымі вытокамі *прадзіраць / праціраць з пясочкам*, у аснове якога ляжыць метафара, што прыпадабняе маўленчае ўздзеянне аднаго чалавека на другога да дзеяння рачнога пяску пры чыстцы посуду: тут словы выказвання прыраўноўваюцца да вельмі дробных часцінак як складнікаў пяску, ці назіраецца перанос канкрэтнага дзеяння на абстрактнае паняцце паводле падабенства выніку дзеяння.

І яшчэ адна ФА з кампанентам *пясок* – *хаваць галаву ў пясок* перадае іронію, нават насмешку праз скарыстаную метафарызацыю свабоднага словазлучэння, вядомага ў дачыненні да страуса, які перад пагрозай хавае галаву ў пясок, а сам застаецца поўнасцю адкрытым.

Некалькі ФА з кампанентам *зямля* захоўваюць і перадаюць уяўленне нашых продкаў непасрэдна пра яе. Так, зямля, якая добра родзіць, параўноўваецца з маслам (*як масла*); зямля – гэта месца, паверхня як кропка адліку вымярэння чалавека па вертыкалі яго цела – росту, як росту расліны (*ад зямлі не адрас*); гэта пэўная тэрыторыя, якая мае край, але на вельмі далёкай адлегласці (*на краі свету / зямлі; на край свету / зямлі*), дзякуючы таму, што зямля – гэта нейкая абмежаваная краямі плоскасць; гэта полая плоскасць, таму можна ў яе праваліцца (*праваліцца скрозь зямлю і хоць скрозь зямлю праваліся*). Зямля можа і сама паддавацца «лічэнню», што перадае ФА *за трыдзевяць зямель*, дзе асабліваю цікавасць выклікае лексема-кампанент *трыдзевяць*, якая захоўвае звесткі з далёкага мінулага, калі існавала лічэнне не толькі па дзесяцірычнай, але і паводле дзевяцірычнай сістэмы (складанне двух лічэбнікаў *тры* і *дзевяць* у адно цэлае, а *трыдзевяць* азначала лічэбнік 27). Зразумела, што са стратай дзевяцірычнай сістэмы лічэння гэта лексема страціла сваё канкрэтнае значэнне лічэбніка і набыла новае – «вельмі, бясконца далёка» [5, с. 248]. А ФА *мераць зямлю* з празрыстай матывацыяй служыць абазначэннем і характарыстыкай агульнага і прыблізнага «вымярэння» вялікай адлегласці крокамі чалавека. А малая плошча зямлі – праз квазіэталоннае параўнанне *як старой бабе сесці*.

Розныя дзеянні чалавека з зямлёй-глебай паслужылі асновай утварэння ФА як вербальных сродкаў для выражэння новых і невядомых, нябачных паняццяў паводле асацыяцыі. Так, ФА-словаспалучэнні *з-пад зямлі; пад зямлёй* сваім узнікненнем абавязаны старажыт-

ным звычайам у мінулым закопваць у зямлю золата, металічныя грошы, каб пры неабходнасці пасля адкапаць, што, зразумела, было складаным заняткам (знайсці, дакладна вызначыць месца, вызначыць глыбіню і інш.). Тое ж выяўляецца, толькі пад іншым ракурсам, пры ўважлівым «прачытанні» ФА *як скрозь зямлю праваліўся* 'нечакана прапаў, знік так, што не знойдзеш' і антанімічнай ёй ФА *як / нібы з-пад зямлі вырас* 'зусім нечакана, раптоўна з'явіўся', хаця зусім магчыма, што ў аснове вобраза апошняй ФА ляжыць раслінная метафара, якая прыпадабняе нечаканасць з'яўлення – прарастанню расліны з зямлі.

Закопванне ў зямлю матэрыяльных каштоўнасцей метафарычна перанесена на духоўныя: у выніку пераасэнсавання свабоднага словазлучэння ўтворана ФА *закопваць <свой> талент у зямлю*, дзе кампанент *талент* прыраўноўваецца да вялікай каштоўнасці і выяўляе свае вытокі (талент – антычная грашовая разліковая адзінка).

Для абазначэння незвычайных здольнасцей чалавека скарыстаны гіпербалічны вобраз ФА *бачыць на тры сажні / метры пад зямлёй / у зямлю*, якая дапаўняе асацыяцыйныя вобразы закопвання і знаходжання кладаў.

А ФА *зямлю грызці* са значэннямі 'прыкладваць усе намаганні, каб ажыццявіць што-н.'; 'клятвенна абяцаць што-н.'; 'затаіўшы злосць, ледзьве стрымліваць свае пачуцці' сваім вобразам выяўляе сувязь з протасітуацыяй – «самай моцнай клятвай (ад якой нельга адракнуцца ні пры якіх абставінах)», дакладней, з другой часткай аднаго з рытуалу: «калі чалавек спачатку цалаваў, а затым з'ядаў жменьку зямлі» [8, с. 201].

Пераасэнсаванае ўжыванне свабоднага словазлучэння, у якім называецца адно з дзеянняў чалавека з зямлёй, для абазначэння і адмоўнай ацэнкі вынікаў негатыўнай дзейнасці чалавека, у прыватнасці, разбурэння, фізічнага ці маральнага знішчэння, ганьбавання перададзена ў ФА *зраўняць з зямлёй* ці *мяшаць з зямлёй*.

Зямлю ў некалькіх беларускіх ФА чалавек прадстаўляе як жывую істоту, што адлюстроўваецца дзякуючы выкарыстанню адушаўлення, калі зямлі як неадушаўленаму прадмету прыпісваюцца ўласцівасці ці прыкметы адушаўленых. І тут можна гаварыць аб семантычнай мадэлі ФА «зямля – чалавек». Гэта ФА *як / нашто / чаму зямля носіць*, выклічнікавая ФА *каб зямля не насіла*, якая выкарыстоўваецца для выказвання абурэння і пажадання смерці каму-н., дзеяслоўная ФА *сціраць з тва-*

ру зямлі, у якой зямля як паверхня выступае са сваім «тварам», што сімвалізуе краіну, народ; прыметнікавая ФА *зямля ненаедная / ненаежная*, якая прызначана для выражэння адмоўнай ацэнкі і негатыўнай характарыстыкі прагнага і скупага чалавека і на аснове вобраза якой можна гаварыць пра два правілы, якія сфармуляваны і акультураны як своеасаблівае перадача вопыту: *нядобра многа есці, быць жадным, прагным і скупым*.

З зямлёй, дакладней, глебай, асацыіруецца паняцце пра магчымасць поспеху ў чым-небудзь у будучым: *намацаць глебу*, дзе дзеяслоўны кампанент ФА «нагадае» пра непасрэднае дзеянне з зямлёй хлебараба, які вясной праз намацванне глебы вызначае, сагрэлася зямля пасля зімы ці яшчэ не прагрэлася, пара ці не пара сеяць, бо ад гэтага залежыць будучы ўраджай.

Асацыятыўна вобраз моцна ўвільготненай зямлі як характэрнай прыкметы яе ў вясновы ці восеньскі перыяд паводле падабенства пераносіцца на вызначэнне моцнай ступені ап'янення чалавека: *як / што зямля*.

Такім чынам, у ФА беларускай літаратурнай мовы, што рэпрэзентуюць адзін фрагмент фразеалагічнай карціны свету – канцэпт «зямля», вызначаецца своеасаблівы характар светаадчування і светаразумення беларусаў пра зямлю. Фразеалагічныя сродкі мовы даносяць і дазваляюць асэнсаваць разнастайныя і значныя веды, тую культурную інфармацыю, што імпліцытна ці экспліцытна яны ўтрымліваюць, вызначыць уяўленні і вобразы беларускай этнасукольнасці, шляхі і сродкі выражэння фразеалагічнага канцэпту зямля, які выяўляе: 1) *паняціўны* складнік – асноўны элемент канцэпту *зямля*, якая валодае выключнай разнастайнасцю пэўных якасцей, функцый і характарыстык (не круглая, а плоская, мае абмежаванні-краі; жывая істота з уласцівымі ёй рысамі і дзеяннямі; апора і аснова жыцця; месца пражывання чалавека ці захавання цела мёртвага, рознага роду каштоўнасцей; поля і інш.), а дадатковыя – глеба, грунт, пясок, 2) *вобразны* складнік – здольнасць зямлі перадаваць характарыстыкі, 3) *каштоўнасны* складнік – станоўчая ацэнка зямлі як важнейшай, жыццёва неабходнай сутнасці з яе надзейнасцю і асновай жыцця, вызначэннем роднага месца, свайго дома пры жыцці і пасля смерці, месца рознага роду дзеянняў чалавека, супрацьлегласць небу і інш., а таксама часткова адмоўная.

ЛІТАРАТУРА

1. Телия, В. Н. Предисловие. Замысел, цели и задачи фразеологического словаря нового типа / В. Н. Телия // Большой фразеологический словарь русского языка.

- Значение. Употребление. Культурологический комментарий / отв. ред. В. Н. Телия. – М., 2006. – С. 6–14.
2. *Лепешаў І. Я.* Слоўнік фразеалагізмаў. У 2 т. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2008. – Т. 1. А-Л – 672 с. / І. Я. Лепешаў. – Мінск : Беларус. энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – Т. 2. М-Я. – 704 с.
 3. *Ляшчынская, В. А.* Фразеалагічная эмацыянальная канцэптасфера беларусаў : манаграфія / В. А. Ляшчынская. – Мінск : РІВШ, 2012. – 246 с.
 4. *Адамчик, В. В.* Словарь символов и знаков [Текст] / В. В. Адамчик. – М. : АСТ; Минск : Харвест, 2006. – 240 с.
 5. *Бирих, А. К.* Русская фразеология. Историко-этимологический словарь / А. К. Бирих, В. М. Мокиенко, Л. И. Степанова ; под ред. В. М. Мокиенко. – 3-е изд., испр. и доп. – М. : Астрель, АСТ : Хранитель, 2007. – 926 с.
 6. *Дубянецкі, Э.* Ментальнасць беларусаў / Э. Дубянецкі // Беларусазнаўства : навуч. дапам. / пад рэд. П. Брыгадзіна. – Мінск : Завігар, 1998. – С. 89–100
 7. *Ляшчынская, В. А.* Канцэптуалізацыя заканчэння жыцця чалавека ў беларускай фразеалогіі / В. А. Ляшчынская // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Мовознавство. – 2013. – № 11. – Т. 21. Випуск 19. – Т. 1. – С. 190–200.
 8. *Беларуская міфалогія: Энцыклапедычны слоўнік / С. Санько [і інш.] ; склад. І. Клімковіч.* – 2-е выд., дап. – Мінск : Беларусь, 2006. – 599 с.
 9. *Коваль, В. И.* Фразеология народной духовной культуры: состав, семантика, происхождение : монография / В. И. Коваль. – Минск : РИВШ, 2011. – 196 с.

SUMMARY

The article reconstructs a fragment of Belarusian linguistic world view with regard to the idea of earth and presents analysis of phraseological units with the components earth/soil/ground/sand from the point of view of cultural linguistics. It is stated that the concept "earth" is a fragment of Belarusian phraseological world view and reflects Belarusian practical and spiritual world view through its ethnic and cultural variance. The concept "earth" is a complex mental formation, determined by its notional, imaginative and evaluative components.

Поступила в редакцию 14.12.2014 г.